

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата філологічних наук, доцента
Пальчевської Олександри Святославівни
про кандидатську дисертацію Фомічової Валерії Олегівни
«Причини аморфізаційних змін у мовах різних типів»
на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук зі спеціальності
10.02.15 – загальне мовознавство. –200 с.

Дисертаційне дослідження Валерії Олегівни Фомічової здійснено на перетині площин синхронічного та діяхронічного підходів до вивчення мовних явищ.

Незважаючи на те, що граматичні системи української, російської та англійської мов досить добре представлені в описових та навчальних граматиках, а окремі їх ділянки – і в лінгвістичних роботах, незважаючи на досить велику кількість розвідок, спрямованих на дослідження мовних типів, звернення до такої тематики видається актуальним з огляду на посилений інтерес сучасників до морфологічних змін, що відбуваються під впливом нових мовознавчих тенденцій. Саме цим, передусім, визначається актуальність заявленої проблематики. Такі дослідження завжди актуальні і в силу динаміки змін, що відбуваються в мові міжнародного спілкування, особливо в епоху бурхливого розвитку масових комунікацій.

У дисертації В. О. Фомічової зроблена спроба комплексного підходу до вирішення проблем лінгвістичного опису явища аморфізації. Дійсно, опис наукової парадигми аморфізаційних змін через створення алгоритму ідентифікації виявів аморфізму в мовах з домінуючим синтетичним або аналітичним типом у мові – прийом новаторський. І в цьому теж відбивається специфіка авторського підходу. Викладений підхід до

осмислення і переосмислення накопичених в науці і практиці даних уявляється нам коректним.

У своїй роботі В. О. Фомічова використовує традиційні для вітчизняного мовознавства, перевірені часом методи вивчення об'єкта. Залучений для аналізу матеріал являє собою вибірку з граматики української, російської та англійської мов, а також лексикографічних видань (орфографічних, тлумачних, інверсійних, етимологічних словників, словників іншомовних слів).

Метою роботи є намагання виявити причини аморфізаційних змін у мовах різних типів – синтетичних українській і російській, аналітичній англійській мовах. Теоретично послідовним і виваженим є шлях, котрим авторка йде до реалізації поставленої мети. Дослідниця уточнює поняття аморфізм та визначає різнорівневі рефлекси аморфізму; удосконалює методику ідентифікації аморфізаційних змін; ідентифікує вияви аморфізму в синтетичних українській, російській та аналітичній англійській мовах і з'ясовує причини аморфізаційних змін у цих мовах; виокремлює спільні та відмінні риси визначених причин аморфізаційних змін.

Структура дисертації досить чітка, логічна і добре відображає авторський підхід. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та списку використаних джерел, що нараховує 209 найменувань, близько третини яких – англійською мовою.

У вступі, як прийнято, визначені предмет і об'єкт дослідження, його мета і завдання, актуальність і новизна виконаної роботи. Не викликає сумніву адекватна оцінка автором теоретичної і практичної значимості своєї праці. Висновки рецензованої роботи безсумнівно знайдуть своє застосування в мовознавчій практиці. Окрім того, результати цінні для укладання порівняльних граматики української та англійської мов.

У першому розділі здобувач викладає факти, які стосуються граматичної типології мов та свідчать про те, що тенденції дослідження останніх виникли у XIX ст. та продовжуються до нашого часу. Всі висновки

до першого розділу видаються обґрунтованими. Особливо вдалим є твердження, що основними різнорівневими рефlekсами власне аморфізму є нечітка частиномовна диференціація на морфологічному рівні, граматична значимість просодичних засобів на фонетико-фонологічному рівні, поширення конверсії на морфемно-дериваційному рівні і актуалізація частиномовної належності в контексті та визначна роль порядку слів на синтаксичному рівні.

Другий розділ присвячено дослідженню причин аморфізаційних змін у синтетичних українській і російській мовах. Заслуговує на повагу прагнення здобувача розібратися в калейдоскопі думок з непростих питань граматичного статусу розглянутих прикладів, що відносяться до різних частин мови. Успішною можна вважати і розпочату здобувачем спробу диференціації класифікації засобів вираження аморфізації у слов'янських мовах, виходячи, перш за все, зі значимості цих засобів, а не з їх формальної віднесеності до тих чи інших граматичних форм.

У третьому розділі дисертантка сконцентрувалась на дослідженні причин аморфізаційних змін в аналітичній англійській мові та ідентифікації виявів аморфізму в аналітичній англійській мові. Авторка аналізує історичні процеси, які відбулися в різні періоди становлення англійської мови, приводячи паралелі з інших германських мов. Доцільним видається визначення того, які з причин аморфізації є спільними та специфічними для досліджуваних мов.

У висновках стисло і ємко резюмовано основні ідеї дисертації. Безсумнівною чеснотою дослідження є його діахронічна складова, яка полягає в пошуку наступності між засобами вираження аморфізації і причинами її виникнення в різні періоди розвитку досліджуваних мов.

Позитивне враження складають додатки до дисертації п. Фомічової. Висновки дисертації чіткі й логічні, такі, що впливають з основної частини дисертації та узагальнюють її основні концептуальні положення.

Завдання дослідження успішно вирішені, мета дослідження – описати типологію причин аморфізації в близько неспоріднених мовах, спираючись на їх граматичний статус – досягнута, методи, використані в роботі, відповідають поставленим в ній завданням, матеріал дослідження достатній. Робота написана правильною літературною мовою, з дотриманням вимог наукового дискурсу.

Завершуючи огляд дисертації, хотілося б запросити дисертантку до дискусії, вказавши на деякі моменти, які, на наш погляд, потребують пояснень.

1. Дисертація є зразком поєднання логічних у такому випадку підходів структурної та контрастивної лінгвістики, що свідчить про достатню наукову ерудицію авторки. Однак, окремі твердження авторки видаються дещо спірними та дискусійними. Наприклад, у пунктах 1.1.2 та 1.1.3 дисертантка аналізує поняття *тип мови* та *тип у мові* спираючись на праці визнаних вчених як от Аракін В. Д., Гак В. Г., Дубова О. А, Мечковська Н. Б., Смірнова Г. В., Солнцев В. М., Шарафутдінова Н. С. та ін. Нажаль, при цьому, ігнорується розвідка С.В. Семчинського «Типологічна класифікація мов», включена до енциклопедії «Українська мова», де зафіксовано визначення *мовного типу*. На нашу думку, залучення енциклопедичного джерела для уточнення ключових понять дисертаційного дослідження сприяло б уніфікації української лінгвістичної термінології.

2. Не дуже вдалимими, на нашу думку, є приклади приведені для ілюстрації значимості граматичного порядку слів (с. 44 – 45): «Наведемо речення, які є прикладами з мов із фіксованим порядком слів SPO (підмет (S) + присудок (P) + додаток (O) / другорядні члени речення), беручи до уваги їхню типологічну кваліфікацію: англ. (аналітична мова) *The best (S) is often the enemy (P) of the good (O)* «від добра добра не шукають»; франц. (аналітична мова) *L'amour (S) ne se commande pas (P)* «на милування нема силування» з наступним твердженням «Як бачимо, цей рефлекс поширений в аморфних і аналітичних мовах, тоді як не характерний для синтетичних (наприклад: укр.

На охочого робочого (O) діло (S) найдеться (P);». Приведені в аналітичних мовах паремії як і їхні українські відповідники мають визначений порядок слів.

3. У другому розділі дисертації описуються різні причини виникнення аморфізаційних змін через призму описових граматик. Окрім іншого матеріалу зафіксованого у словниках (наприклад запозичень) дисертантка залучає просторіччя (с. 70 і далі). Такий напрям наукового пошуку представляється нам не зовсім виправданим, адже у номінаціях, які відносяться до просторіччя, діалекту та жаргону будь-якої мови будуть спостерігатися зміни як на фонологічному так і лексичному рівнях.

4. У третьому розділі п. Валерія присвячує цілих 4 сторінки переказу історії Британських островів (с.133 – 136 і далі), що, на нашу думку, є не зовсім виправданим, адже це загально відомі факти.

5. Хоча робота в технічному плані оформлена охайно, в ній трапляються орфографічні й стилістичні недогляди (с. 23, 24, 26, 27, 86 та ін.).

Висловлені зауваження не впливають на позитивну оцінку роботи В.О. Фомічової. Робота є за своєю скерованістю дисертаційним дослідженням, що, як можна з повною вірогідністю стверджувати, посяде свою нішу у царині загального мовознавства, а також актуальним для компаративістики, теоретичної та практичної граматики, інших мовознавчих та суміжних галузей.

Незаперечною є наукова новизна дослідження, яка полягає у встановленні та систематизації причин аморфізаційних змін у мовах різних типів та виокремленні характеру впливу аморфізаційних змін на мовну систему.

Отже, дисертація Фомічової В.О. «Причини аморфізаційних змін у мовах різних типів» є завершеним, самостійним науковим дослідженням. Одержані в ній результати мають теоретичне і практичне значення. Основні положення дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені в публікаціях її автора, а зміст автореферату є ідентичним дисертації.

Враховуючи вищесказане, маємо підстави стверджувати, що вона відповідає вимогам до такого типу робіт, а її авторка Фомічова Валерія Олегівна заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри технічного перекладу
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності

О.С. Пальчевська

Підпис засідання
Учештій секції

А.Д. Кузак